

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. Петя Александрова Александрова, д.н., департамент "Медии и комуникация", НБУ, доцент в направление 3.5 "Обществени комуникации и информационни науки", и доктор на науките в направление 8.4 "Театрално и филмово изкуство" върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност "доцент" по професионално направление 8.4 "Театрално и филмово изкуство", обявен в Държавен вестник бр. ..., с кандидат д-р Александър Донеv Ангелов

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания

От приложената справка се вижда, че д-р Александър Донеv отговаря на минималните национални изисквания, а в някои параграфи ги надскача. И то при положение, че тези изисквания се появиха към края на отчитания период и няма как кандидатът да е подготвен предварително за новите формати.

II. Изследователска (творческа) дейност и резултати:

1. Монографията "Независимото кино. От Едисон до Нетфликс" е

оригинален по много показатели труд. Преди всичко той преобръща традиционни художествено-изследователски нагласи. У нас след промените през 1989 година и с навлизането на новите модели на филмопроизводство, които не отричат държавното участие, но не се изчерпват с него, темата за независимото кино е особено актуална. Съответно разглеждането на понятието се включва многократно от конкретно определение в рецензия за някой филм до опити да се намери местната нашенска модификация.

В своя текст Александър Донеv не се опитва да даде рамка. Точно обратното - неговата теза е, че тази рамка в повече от едновековната история на киното отново и отново се преформатира. И то не по естетически причини, а спрямо функционирането на филмовия процес - като производство, разпространение и показ, а също и в неговите отношения с публиката. Ако повечето опити са търсили в определението "независимо" така да се каже вътрешни, семантични характеристики, то Александър Донеv настоява на структурните връзки с влияния отвън.

Като резултат Донеv преформулира независимото кино през институционализирането на индустрията. И разделя въпросът на две: независим от кого и независим в какво. По тази причина - флуидността на определенията за независимо като алтернатива на мейнстрийма, на господстващите практики за даден момент.

Независимо от парите, от системата, от отношенията с публиката. Обаче целта на разработката (през Макс Вебер) е систематизираща, не историографска, макар авторът да проследява в последователност американските филмови процеси от Едисон до наши дни. Той ни предлага разделението независимо и мейнстрийм, което прави независимото зависимо от мейнстрийма и се самоопределя в сравнение.

Ако книгата беше само история на независимите практики в американската филмова индустрия, би била достатъчно да прочетем разработката на някой от цитираните автори. Основно качество на Донеv като изследовател е тънко прокараната нишка, че източникът на финансиране не е фундаментално определящ за възможността авторът да реализира своите идеи и да запази творческа автономност. "Крайната цел на автора на независимо кино не е на всяка цена да постигне успех – финансов или сред критиката. Мотивът при него на първо място е самоизразяването: да получиш поле, екран за изява на своите възгледи, възможност за общуване" (с. 165) В този контекст Донеv разглежда примера с Орсън Уелс и „Гражданинът Кейн“, връзките с авангарда и авторското в Европа. Независимото кино се разклонява в своите прояви: при Мая Дерен имаме връзка с новите технологии, при Барбара Копъл прозираме начален вариант на краудфъндинг, при групата на Мекас отказът от промоция и самореклама е част от новия стандарт на киноразпространение спрямо „авангардно–независимите“ филми. Това са все елементи на антикомерсиалната природа на този тип филмово творчество. Важен в тази посока е изводът, че "проблематични за кинобизнеса във финансово отношение са не алтернативните и провокативни нискобюджетни филми, а средните, традиционни образци на стандартно филмово качество, лишени от блокбастър потенциал, които не навлизат в нови жанрови, тематични, социални или психологически територии".

Друго силно качество на монографията е ясното разграничаване на историческите характеристики. Ако през 60-те махалото на независимото кино е най-близко до авангарда, то смяната на модела през 70-те и 80-те намалява броя на произведените филми за сметка на увеличаване на бюджетите и тогава филми като „Секс, лъжи & видео“ налагат друга концепция за „качествения независим филм“, която е в опозиция на европейски повлияния, авторски обременен, чистокръвен арт филм (с. 87).

През 90-те вече се въвежда понятието „инди“, чиито най-отчетливи характеристики са "ниският бюджет и наличието на някой от поредицата разнородни елементи, характеризиращи според Джеф Кинг спецификата му: „експерименталност“, „авангардност“, по-достъпно за публиката „арт“ или „качествено“ кино, политическа

или социална ангажираност, определен тип преобладаваща нестандартност или ексцентричност. Основният му белег е отчетливото различие от типичния мейнстрийм продукт "(с . 97) Харесва ми излизането на Донеv извън киното, когато разглежда актуалниe аудиовизуални експерименти и филмови пърформънси, преориентирани към изложбените пространства (expanding на изразните средства). И акцентът как се разбира социалната ангажираност, която ние често negliжираме при назаисимото кино, а всъщност филми с „джендър“ проблематика попадат точно там.

Разбира се, не мога да подмина достоинства на най-актуалната част на книгата, свързана с гиганта "Нетфликс", който предлага нов модел на производство и разпространение, резултат на дигиталните технологии. Именно Нетфликс има шанс да преодолее препятствията, поставени от големите филмови студия пред развитието на цялата филмова индустрия, в частност и на независимата. Аз се придържам към умерен оптимизъм спрямо практиките на "Нетфликс" и най-вече спрямо мотивите за многообразието и алтернативните пътища, които са каналите на себеизразяването на независимите. Но оценявам логическата последователност и избистрянето на контекста, в който Донеv успява да представи какво точно се случва и оттам накъде може да върви киното като процес. Неговите анализи са компас за насоките към най-същностното в промените на отношенията с работещите в индустрията и зрителите, онази възможност да се прескочат големите студия и големите разпространители като посредници на очаквания контакт и зрелище.

И накрая - финалът на книгата с реабилитацията на единствения зрител на Едисон е една силна кинаджийска метафора, която привнася артистичност в полето на научните разсъждения.

2. Други публикации:

Д-р Александър Донеv ни предлага за разглеждане още една *монография "Помощ от публиката. Българските игрални филми от началото на XXI век и техните зрители в кината"* (изд. ФънТези, 2018), която е публикация на неговия докторантски труд. В тази книга се оформя водещата тема за отношенията с публиката, която ще продължи и в "Независимото кино. От Едисон до Нетфликс", а също ще се разклонява в конкретиката си при отделните публикации. Тя говори за последователност на интересите на Донеv, но също и за усета му да запълва празнините в българските изследвания в областта на киното - той върви едновременно с процесите на търсен, премислен, пропуснат или постигнат диалог между произведения и зрители. Данните, които използва, богатата картина на разпространение, която описва, обвързаностите на успеха с инвестициите, определенията на филмовия пазар като

"система за възникване и измерване на стойност" са все тези, може би не безспорни, но експертно разработени. А годишните обзори на най-характерните процеси и явления в българския киноразпространителски пазар за 2014-а, 2015-а и 2016-а година са пълнокръвен изходен материал и могат да се използват за редица информационни справки.

Статиите, предложени по този конкурс, бих групирала в две тематични ядра:

Първото е в сферата на отношението между публично и алтернативно финансиране, което създава средата на независимото кино. Статията *„Bulgarian socialist film industry as an organizational and business model: towards a research framework“* се фокусира върху филмовата индустрия като специфична вертикално интегрирана система през епохата на социализма. Приносът на автора е от позицията на съвременното ни познание за краха на такава вертикална система. Нейно своеобразно продължение е *„On the Typology of Self-financed Feature Films after 1990“*, в която Донеv сблъсква двете възможни форми на финансиране и очертава типа автори, които посягат към самофинансиране. В текста *„Дигитални трансформации и българско независимо кино“* се разглеждат два едновременно протичащи процеса. Единият е промененото поведение на зрителя потребител към по-голяма активност в резултат на новите технологии и превръщането му в съавтор. Другият е все по-голямото количество филми, произведени извън системата на държавното субсидиране и националните телевизии. Приносът на Александър Донеv в изброените статии е, че открива в тези филми по-голяма алтернативност и по-адекватна интерпретация на действителността, което не е популярното мнение.

Второто тематично ядро са текстовете, вдъхновени от конкретни артефакти или фигури, но позволяващи обобщения в областта на рецепцията. Те разкриват Александър Донеv като критик с увлекателно и прозорливо перо. Статията *"Аспекти на уестърнизацията в два съвременни германски филма"* разказва за противоречията между западните цивилизационни "интегратори" и местните хора във филмите "Уестърн" и "Тони Ердман". Фонът на първия е България и намирам за много находчив и най-вече нееднопланов анализът на взаимоотношенията между новите "колонизатори", селяните и аутсайдерът бачкатор. Текстът *"Урок" в контекста на българското независимо кино от началото на XXI век"* влиза във формата *case study* за първи път върху представителен художествено значим и международно признат независим български филм. В статията *„Пърформативната естетика на Христо и Жан-Клод“* само на пръв поглед изглежда, че става дума за отклоняване от вече оформилите се

постоянни теми на Александър Донеv. Тук извън филмовия контекст той отново се занимава с интермедиаалността, с активната роля на зрителя като съавтор.

Солидният списък на изследователска дейност показва не само трайни интереси в областта на независимото кино, отношенията му с публиката, но и постоянно издирване на нови подтеми и конкретни примери.

Трябва да се отбележи, че сферата на проучвания на Александър Донеv е интердисциплинарна - той често излиза от комфортната зона на естетиката и кинознанието и се потапя в комуникационни, медийни, икономически, социални и дори политически територии, за да открие в кръстосването на погледи многогранността на проучваните обекти.

III. Други дейности и лични впечатления от кандидата:

Александър Донеv интензивно участва в процесите на филмовата индустрия, макар той да е преценил сред приложените по конкурса документи да включи само следните свои дейности: като режисьор на документалния филм "Иван Пейчев - един невероятен гладиатор", копродуцент на игралния филм "Смрадлива приказка", презентатор на София мийтингс.

Затова ще премина към личните си конкретно работни впечатления. Преди 15 години заедно бяхме сценаристи на седмичното магазинно телевизионно предаване за кино "Латерна магия", излъчвано по БНТ. То просъществува 2-3 години и през цялото време съвместното ни разделяне и споделяне на текстове беше лесно, ефективно, ползотворно и някак ентузиазизирано. Резултатът си заслужаваше и радваше целия екип на Синемак.

През годините след това многократно Сашо е бил автор на текстове, които съм му поръчвала за списание ЛИК, после за списание АРТизанин. Винаги точен и пунктуален, той открива към всяка тема своята ясно и категорично изразена гледна точка, която оцветява с богата обща и филмова култура и с множество примери.

Като редактор на монографията *"Независимото кино. От Едисон до Нетфликс"* не се изненадах, че работата ни заедно протичаше по същия експедитивен начин. Разменяхме бележки и мнения, обсъждахме конструкцията, добавяхме и размествахме. Но непрекъснато бяхм уважавана от обширната ерудиция на Александър Донеv и неговата способност едновременно да забелязва и да не пропуска детайлите, без при това да губи основната нишка и да се придържа плътно към своята си концепция. Не мога да премълча, че в разбирането си за независимото кино имаме както припокривания, така и разминавания, които неведнъж са били обект на спорове.

Но трябва да изтъкна, че тези спорове не са носили характер на лични пререкания или подценяване, а са били мотивирани и с вслушване в аргументите на другите, което неизменно е ползотворно за по-нататъшното развитие на темата, както и за плътното присъствие на Александър Донеv в екипа на сектора "Екранни изкуства".

Споменатото дотук ми дава основание да изкажа мнение, че **д-р Александър Донеv има необходимите качества, за да му бъде присъдена академичната длъжност „доцент ” и аз гласувам "ЗА".**

София, 06.04.2020

С уважение:
доц. Петя Александрова, д.н.